

THE TRANSLATOR

Daoud Hari

Copyright © 2008 by Daoud Hari

This translation published by arrangement with Random House,
an imprint of Random House Publishing Group, a division
of Random House, Inc.

TRANSLATORUL

Daoud Hari

Copyright © 2009 Editura ALLFA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HARI, DAOUD

Translatorul / Daoud Hari; trad.: Bogdan Marin.

– București: ALLFA, 2009

ISBN 978-973-724-181-8

I. Marin, Bogdan (trad.)

94(620)“2003”

Toate drepturile rezervate Editurii ALLFA.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii ALLFA.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania,
without the written permission of ALLFA, is strictly prohibited.

Copyright © 2009 by ALLFA.

Editura ALLFA:

Bd. Constructorilor nr. 20 A,
sector 6, cod 060512– București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Departamentul distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi la:

comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactor:

Olimpia Novicov

Design copertă:

Andra Penescu

Daoud Hari

TRANSLATORUL

Amintirile mele despre Darfur

Așa cum au fost relatate lui

Dennis Michael Burke

și Megan M. McKenna

Traducere din limba engleză
de Bogdan Marin

EDITURA ALLFA

Cuprins

Introducere	9
1. Chemarea Drumului	15
2. Suntem Aici	22
3. Nilul cel Mort	31
4. Un moment prost pentru a merge acasă	37
5. Satul surorii mele	46
6. Sfârșitul lumii	50
7. Întoarcerea acasă	55
8. Noi, cei șapte	67
9. Translatorul	72
10. Bețe pentru făcut umbră	75
11. Două milioane și jumătate de povești	80
12. Legături	88
13. Nicholas Kristof și Ann Curry relatează de la fața locului	94
14. Din nou acasă	101
15. Trezirea în N'Djamena	108
16. O pădure ciudată	112
17. A șasea expediție	114
18. Ce se poate schimba în douăzeci și patru de ore?	119
19. Câțiva băieți ceva mai în față cu un Kalașnikov în mână	124
20. Din rău în mai rău	129
21. Legat la ochi, dacă se poate	133

22. Am venit să vă salvăm, băieți	138
23. Nu știm ce să spunem	141
24. Regulile ospitalității	145
25. Ziua porților deschise la Centrul de Tortură...	154
26. Hawalya	160
27. Șansa mea de unu la sută	167
Mulțumiri	171
Anexa 1: Darfur – o introducere	173
Anexa 2: Declarația Universală a Drepturilor Omului	181

Introducere

„Dacă Dumnezeu se hotărăște să-ți rupă un picior, o să te învețe cel puțin să șchioapeți” – sună un proverb african. Această carte este neînsemnatul meu șchiopătat, o relatare modestă care nu poate spune toate poveștile care merită spuse. Am văzut și am auzit în Darfur multe lucruri care mi-au sfâșiat inima. Vă aduc aceste povești convins fiind că cei mai mulți oameni vor ca ceilalți oameni să aibă parte de o viață bună, și când înțeleg cum stau lucrurile vor face tot ce le stă în putință pentru a readuce lumea pe calea bunătății. Și am convingerea că atunci când fac așa ceva, sunt ființele omenești cele mai demne de admirație.

Dacă știți unde se găsește pe o hartă Egiptul, puteți coborî puțin și veți da peste Sudan. Partea occidentală a Sudanului se numește Darfur și are o suprafață cam cât Franța sau Texasul. Relieful în Darfur este în general plat; are și câțiva munți, dar în principal câmpiile nesfârșite cu copaci mici, tufișuri țepoase și albi nisipoase.

Darfur este locul unde trăiam împreună cu familia mea până la atacul asupra satului nostru. Tribul nostru se cheamă Zaghawa. Suntem păstori tradiționali care locuiesc în sate permanente; colibele noastre de iarbă sunt foarte mari de jur împrejur și au

acoperişuri țuguiate, care miros foarte frumos când plouă. Copilăria mea a fost la fel de plină de aventuri fericite ca și a ta. Probabil tu ai avut o bicicletă și apoi prima mașină; eu am avut o cămilă, Kelgi, pe care o iubeam din suflet și cu care goneam ca vântul. În nopțile reci intra uneori cu noi în colibă – nu deranja pe nimeni asta.

Deși noi, cei din tribul Zaghawa, nu suntem nomazi, în apropierea noastră trăiau mulți arabi nomazi, care s-au numărat printre prietenii mei în copilărie. Tatăl meu mă lua cu el la ospete în corturile lor, iar ei veneau la ospetele noastre.

Dar înseamnă tărâm. Fur sunt triburile mai de la sud, cele mai multe de agricultori. Unul din conducătorii Fur a fost regele întregii regiuni în secolul șaisprezece. Numele regiunii vine din acele vremuri.

În ultima vreme sute de mii de oameni din neamul meu au fost uciși, cum poate ai auzit. Dintre ceilalți, două milioane și jumătate o duc foarte greu, în tabere de refugiați sau în ascunzișuri izolate din văile deșertice. Vă voi explica cum s-a ajuns aici. Dacă sunteți nerăbdători să aflați mai multe, am inclus o explicație mai amănunțită la sfârșitul cărții.

De-acum înainte lumea poate spune nu genocidului, numai dacă îi ajută pe oamenii din Darfur să se întoarcă la casele lor și să primească protecția de care au nevoie. Dacă lumea va lăsa ca cei din Darfur să fie alungați mereu de pe pământurile lor și de rădăcinați din felul lor de viață, atunci genocidul se va repeta peste tot, pentru că lumea va vedea că așa ceva „merge”. Nu trebuie să lăsăm să „meargă”. Oamenii din Darfur au nevoie să se întoarcă acasă.

Scriu aceste cuvinte pentru ei, și pentru acea zi, și pentru o anumită femeie și cei trei copii ai ei ajunși la cer, și pentru un anumit bărbat și fiica lui ajunsă la cer, și pentru propriul meu tată și propriii mei frați ajunși la cer, și pentru cei care trăiesc și mai pot încă să aibă parte de vieți frumoase aici pe pământ.

Mai scriu aceste cuvinte și pentru femeile și fetele din Darfur. Le-ai văzut figurile înfășurate în culori minunate și știți câte ceva despre suferința lor, dar nu sunt cine credeți că sunt. Deși au fost victimizate, sunt niște eroine mai degrabă decât niște victime. Mătușa mea Joyar, de pildă, era un războinic vestit, care se îmbrăca în haine bărbătești, se bătea cu hoții de cămile și cu trupele arabilor, se prindea în luptă cu bărbații – și câștiga de fiecare dată. A refuzat să se mărite până după patruzeci de ani. Dedic această carte ei și fetelor din satul meu, care erau mai iuți și mai puternice decât băieții în jocurile solicitante ale copilăriei noastre. Dedic această carte mamei mele, care în tinerețe a împiedicat o haită de lei să se apropie de vitele noastre timp de o zi, o noapte și o dimineață, folosindu-se doar de puterea glasului și de două bețe lovite unul de altul. Iar puterea acestui glas mi-e atât de cunoscută.

Lângă satul meu se găsește un munte frumos, căruia i-am spus mereu Satul lui Dumnezeu. Deși în întreaga zonă atât africanii indigeni ca mine, cât și nomazii arabi sunt practicanți ai religiei islamice, nu este mai puțin adevărat că oamenii noștri, în special cei mai tineri dintre ei, au obișnuit întotdeauna să urce pe acest munte pentru a depune ofrande în micile orificii săpate în stâncă. Se depun aici bucăți de carne, mei sau flori sălbatice, împreună cu scrisori către Dumnezeu în care i se aduce mulțumire sau i se cer diverse favoruri. Aceste daruri și bilețele erau depuse aici cu mult timp înainte să ajungă la noi religiile mai noi. Printr-un astfel de bilețel un tânăr sau o tânără poate cere ca o altă tânără sau un alt tânăr să-i fie sortit. Sau scrisoarea poate cere vindecarea bolii bunicului, sau ca sezonul ploilor să fie unul bun, sau ca o nuntă să fie frumoasă, iar căsătoria fericită. Sau poate cere pur și simplu ca anul care vine să fie unul bun pentru toți cei din sat. Așa că iată-mă, Doamne: sufletul meu e acolo sus pe munte, și depun această

carte pe muntele Tău ca o ofrandă pentru Tine. Și aduc laudă tuturor numelor Tale, și aduc laudă Mamei noastre Glia, și tuturor Profetilor și înțelepților și Spiritelor din ceruri și de pe pământ care ne-ar putea ajuta în aceste vremuri grele.

Iar ție, cititor și prieten al meu, îți mulțumesc din inimă pentru că te îmbarci în această călătorie. Este o poveste grea, fără îndoială, dar în ea se găsesc multe lucruri care cred că te vor surprinde și te vor face fericit că ai hotărât să mă urmezi.

Povestea pe care o spun aici se bazează pe amintirile mele din vremuri extrem de grele și de tulburi. Am făcut tot posibilul să adun detaliile experiențelor mele și să le consemnez cât mai exact și pe cât îmi amintesc eu de bine, și le sunt recunoscător tuturor celor care m-au ajutat să mă concentrez și mi-au corectat din când în când relatarea. E desigur imposibil ca doi oameni să vadă la fel un eveniment, și știu că alții vor avea de spus povești diferite de a mea. Dar, puse laolaltă, aceste povești colective vor compune împreună adevărul despre tragedia din Darfur.

Translatorul

Respect pentru oameni și cărți

1. Chemarea Drumului

Sunt sigur că știți foarte bine cât de important poate fi să ai semnal bun la telefon. Goneam prin deșertul dogoritor al Africii într-un Land Cruiser zgâriat și plin de noroi, care cu o săptămână în urmă fusese mult mai alb. Șoferul nostru, aparținând la fel ca mine unui trib din Darfur, vira printre tufișurile țepoase de acacia, schimbând vitezele cu o mână de expert prin nisipurile adânci ale unei succesiuni nesfârșite de râpe, cărora noi le spunem wadi, și trecând peste hârtoape – căci drumuri propriu-zise nu există. Pe bancheta din spate, un reporter de televiziune din Marea Britanie, Philip Cox, se ținea cum putea în vreme ce eram aruncați în toate părțile, iar bagajele noastre bocăneau, zăngăneau și plescăiau în portbagaj. Era un veteran al acestor deșerturi și stătea bine cu moralul – chiar și după o săptămână lungă de drumuri prăfuite și atâtea interviuri încărcate emoțional. Supraviețuitorii ne povesteau despre sate înconjurare la căderea nopții de oameni cu torțe și puști automate, despre uciderea bărbaților, femeilor și copiilor, despre oameni arși de vii în colibele de iarbă din Darfur. Ne povesteau despre fete violat și mutilate și despre uciderea tinerilor cu maceta – uneori câte optzeci odată, înșirați unul după altul.

Nu poți să fii om fără să fii mișcat, dar dacă meseria ta este să aduci acele povești lumii întregi, mergi mai departe. Și asta am făcut și noi.

Eram translatorul și ghidul lui Philip și era responsabilitatea mea să rămânem cu toții în viață. De câteva ori pe oră îi sunam pe comandanții militari ai grupurilor rebele sau pe cei din Armata Națională a Ciadului, ca să-i întreb dacă s-o luăm pe aici sau pe acolo pentru a evita luptele și problemele. Agenda mea telefonică era motivul pentru care mulți reporteri aveau încredere să se lase conduși de mine în Darfur. Nu știu cum a ajuns Philip la numărul meu de telefon – poate de la Ambasada S.U.A., sau de la Departamentul de Stat, sau de la Ambasada Britanică, sau de la Înaltul Comisar O.N.U. pentru Refugiați, sau de la o organizație de asistență umanitară, sau un grup de rezistență. Părea că de-acum toată lumea avea numărul meu. Dar cu siguranță nu l-a primit de la guvernul sudanez, ai cărui soldați m-ar fi ucis dacă mă prindeau aducând acolo un reporter.

Aceste convorbiri prin satelit – sau și mai frecvent simple convorbiri pe mobil – erau cu comandanți care îmi spuneau „Nu, o să muriți dacă veniți aici, pentru că ne luptăm în cutare și cutare loc astăzi”. Și atunci căutam alt drum.

Dacă unul din grupurile de rebeli află că ai sunat un alt grup, se poate să creadă că ești spion, chiar dacă tu nu faci asta decât în serviciul jurnalistului sau al reportajului – rebelii nu se aleg cu nimic de aici. Trebuia să fiu foarte atent cu astfel de lucruri, dacă voiam ca reporterii mei să plece teferi din Darfur, ducând astfel lumii tot mai multe povești de aici. De la atacul asupra satului meu, asta era motivația care mă ținea în viață, literalmente singura motivație. Mă simțeam aproape mort pe dinăuntru și nu mai voiam decât ca zilele care mi-au mai rămas să nu treacă fără folos. Poate că ați avut și voi un sentiment

asemănător la un moment dat sau altul. Cei mai mulți dintre tinerii cu care crescusem erau acum fie morți, fie luptători în rezistență; ca și ei, alesesem la rândul meu să-mi risc viața, atât că eu mă foloseam de limba engleză, nu de o armă.

Trebuia să ajungem la destinație înainte de asfințit, altfel riscam să fim atacați de Armata Sudaneză, sau de rebelii din Darfur aflați de partea guvernului, sau de alți rebeli care habar n-aveau cine suntem, dar ne-ar fi omorât oricum, doar pentru a fi mai siguri. Așa că nu ne-a plăcut deloc ce s-a întâmplat în continuare.

Deodată, Land Cruiser-ul nostru a fost blocat de șase mașini ieșite dintr-un labirint de tufișuri deșertice. Erau tot Land Cruiser-uri, ca și al nostru, dar acestea aveau acoperișul tăiat și dat la o parte, ca oamenii să poată sări înăuntru sau afară imediat, după o bătălie pierdută sau înainte ca o grenadă pornită dintr-un lansator să ajungă la ei. Din mașini au coborât repede bărbați prăfuiți, înarmați cu pistoale automate Kalashnikov. La un ordin al șefului lor și-au îndreptat armele către noi. Când atâtea arme sunt pregătite de tragere în același timp, păcănitul ți se imprimă în auz pentru totdeauna. Ne-am dat încet jos din mașină, cu mâinile ridicate.

Era în mod evident vorba de rebeli: uniformă lor se reducea la niște jeanși jengoși; aveau bandulierele cu muniții atârinate peste umăr; turbanele lor înfășurate neglijent – niște basmale, de fapt – erau acoperite cu un strat de praf adunat în câteva zile de lupte. Astfel de grupuri n-au niciodată doctori cu ei, se luptă aproape zilnic și își părăsesc prietenii în morminte improvizate pe grabă.

Sunt niște morți în viață, care își numără viitorul în ore. Asta îi face adesea necruțători, considerând probabil că ar trebui ca toată lumea să meargă odată cu ei pe lumea cealaltă. Mulți dintre ei și-au văzut familiile omorâte și satele arse. Îți imaginezi

cum te-ai simți dacă orașul tău ar fi fost ras de pe fața pământului și toată familia ta a fost ucisă de un dușman după care umbli acum ca să-l omori și să poți muri la rândul tău împăcat.

Printre rebeli se numără Mișcarea de Eliberare a Sudanului, Armata de Eliberare a Sudanului, Mișcarea pentru Justiție și Egalitate, plus alte câteva. Există și alte grupuri în Ciad, care traversează nestingherite frontierele. E adesea o enigmă de unde fac rost de arme și de bani, dar Darfurul e plin de arme automate din vremea când Libia a atacat Ciadul și a folosit Darfurul drept bază de lansare a operațiunilor. Trebuie de asemenea să știți că Sudanul este aliniat cu unele grupuri islamice radicale și, în altă ordine de idei, permite Chinei să obțină cea mai mare parte din petrolul său. Astfel că se crede că atât interesele occidentale, cât și unele țări vecine sunt implicate în sprijinirea grupurilor de rebeli. Este trist cum ajung să sufere oamenii de rând când pe tabla de șah a lumii au loc astfel de jocuri.

Aproape jumătate din Africa este acoperită de pășunile satelor de păstori, iar o bună parte din pământ are multe bogății în subsol și mulți oameni săraci la suprafață. Aceștia se numără printre cei trei sute de milioane de africani care câștigă mai puțin de un dolar pe zi și care sunt adesea dați la o parte sau uciși pentru lucruri ca petrolul, apa, minereurile și diamantele. Acest lucru favorizează foarte mult formarea grupurilor de rebeli. Cei care ne-au oprit pe noi n-au avut probabil nevoie să se insiste prea mult pentru a se alătura acestui grup.

Comandantul, tânăr, dar cu o înfățișare obosită, s-a apropiat de mine și mi-a spus în Zaghawa: „Daoud Ibarahaem Hari, știm totul despre tine. Ești spion. Știu că nu ești arab, ci Zaghawa, la fel ca noi, dar din păcate avem ordine de îndeplinit și acum va trebui să te omorâm”.

Nu-i fusese greu să-și dea seama că sunt Zaghawa, după micile cicatrici ca niște ghilimele pe care mi le făcuse bunica

pe tâmpile când eram foarte mic. I-am spus că da, sunt Zaghawa, dar nu sunt spion.

Comandantul a oftat trist, după care a lipit țeava puștii M-14 de una din aceste cicatrici de pe capul meu. Mi-a zis să stau nemișcat și i-a spus lui Philip să se dea la o parte. S-a oprit pentru a-i spune lui Philip, într-o engleză stălcită, să nu-și facă griji pentru că după ce mă omoară, o să-l trimită înapoi în Ciad.

– Ok, foarte bine, dar stați așa, le-a răspuns Philip, ridi-cându-și mâna pentru a-l opri pe comandant cât timp schimbă câteva vorbe cu mine.

– Ce se întâmplă?

– Cred că sunt spion și o să tragă cu pușca și o să-mi explodeze capul, așa că trebuie să te dai la o parte.

I-am spus numele grupului, făcându-i un semn discret cu capul către mașina pe ușile căreia erau vopsite cu mâna inițialele.

S-a uitat la mașină și apoi și-a pus mâinile în șolduri. Arăta cum arată englezii când sunt agasați de o problemă la care nu se așteptau. Philip avea pe cap un turban bine strâns; avea pielea bronzată și pe alocuri crăpată după numeroasele sale aventuri prin aceste deșerturi. N-avea de gând să stea cu mâinile încrucișate când era pe punctul de a pierde un interpret excelent.

– Stai, stai o clipă! strigă către comandantul rebelilor. *Nu-l... împușcați... pe... acest... om.* Nu e un spion. Este translatorul meu și îl cheamă Suleyman Abakar Moussa, din Ciad. Aici sunt actele lui.

Philip credea că acela e numele meu. Mă foloseam de el ca să nu fiu deportat din Ciad în Sudan, unde m-ar fi așteptat o moarte sigură pentru că eram căutat, și pe de altă parte pentru a nu fi forțat să rămân într-o tabără de refugiați din Ciad, unde n-aș fi fost de niciun ajutor nimănui.

– L-am angajat pe acest om ca să mă aducă aici; nu e spion. Facem un film pentru televiziunea britanică. Înțelegeți ce vă spun? Este foarte, foarte important să înțelegeți.

M-a rugat să traduc, pentru a fi sigur, și dată fiind situația mea am fost fericit să-l ajut.

Mai mult decât vorbele pe care le rostise, atitudinea lui Philip a fost cea care l-a făcut pe comandant să ezite. Îl priveam și vedeam cum degetul său mângâie trăgaciul. Simțeam țeava puștii fierbinte, lipită de tâmpla mea. O folosise de curând, sau era doar încălzită de la soare? M-am hotărât că dacă acestea aveau să fie ultimele mele gânduri ar trebui măcar să le îndrept într-o direcție mai plăcută. Așa că m-am gândit la familia mea, la cât de mult îi iubeam și m-am gândit că în curând s-ar putea să-mi văd frații.

– O să dau un telefon, explică Philip, scoțându-și încet telefonul mobil din buzunarul pantalonilor sport. N-o să-l împuști pe acest om, pentru că imediat o să stai de vorbă la acest telefon cu comandantul tău – înțelegi ce zic?

A căutat un număr de telefon într-un caiet. Era numărul personal al comandantului șef al grupului. Îl interviewase cu un an înainte.

– Șeful vostru, le spuse oamenilor înarmați, care stăteau în jurul nostru ca un pluton de execuție, în timp ce aștepta formarea legăturii. Șeful vostru. Sun chiar acum pe numărul lui personal. Sună. Sună.

Dumnezeu este milostiv. Telefonul prin satelit avea semnal puternic. Numărul era încă valabil. Comandantul a răspuns personal. Și-a adus aminte cu plăcere de Philip. O minune după alta.

Philip a vorbit la telefon într-o engleză grăbită, pe care i-o traduceam la ureche bărbatului care ținea pușca.

Philip ținea un deget ridicat în timp ce vorbea, cerând cu acel deget și acea privire o clipă de răgaz, doar o clipă. Din când în când râdea, ca să arate că era bun prieten cu cel cu care vorbea.

– Sunt prieteni de demult, am tradus.

Apoi Philip i-a întins telefonul comandantului, care a apăsat și mai tare țeava pe tâmpla mea.

Te rog să vorbești cu el. Te rog. Spune că îți ordonă să vorbești cu el.

Comandantul ezită un moment, ca și cum ar fi putut fi vreo păcăleală, apoi în cele din urmă întinse mâna și apucă telefonul. Cei doi comandanți vorbiră îndelung. Vedeam cum degetul i se ridică și se coboară ca o cobră, pentru ca până la urmă să se retragă. Ni s-a spus să părăsim imediat țara.

Să nu fii omorât e un lucru foarte plăcut. Asta te face să zâmbești într-una, prosteste, fără să te poți opri, timp de câteva ore. Uimitor, nu m-au împușcat – *humdallah. Frățiorii mei, o să trebuiască să mă mai așteptați puțin.*

Șoferul nostru urmărise totul cu râsuflarea tăiată, pentru că în astfel de situații șoferii n-au de obicei o soartă prea bună. În Land Cruiser era multe bucurie, chiar câteva râsete, în timp ce ne îndreptam cu viteză către satul Tine – pe care voi îl numiți „Tina” – la frontiera dintre Ciad și Sudan.

– A fost fantastic, i-am spus lui Philip.

A lăsat să treacă pe lângă noi din mersul mașinii câțiva copaci înainte să-mi răspundă.

– Da, fantastic. De fapt încerc să dau de el de săptămâni întregi. Mare noroc.

Șoferul, care nu vorbea aproape deloc englezește, m-a întrebat ce spusese Philip. I-am zis că spusese „Dumnezeu e milostiv”, și cred sincer că de fapt asta spunea.